SUOMEN VAPAA-AJAN-KALASTAJIEN KESKUSJÄRJESTÖ

Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö
Vanha talvitie 2–6 A 11
00580 Helsinki
olli.saari@vapaa-ajankalastaja.fi

LAUSUNTO

5.12.2022

Eduskunta
maa- ja metsätalousvaliokunta
MmV@eduskunta.fi

Viite Kirjallinen asiantuntijalausuntopyyntö (HE 285/2022 vp) Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kalastuslain muuttamisesta

Asia Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestön (SVK) lausunto kalastuslain muuttamisesta kalojen saalisilmoitusta koskien

**Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestön lausunto**

Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö (SVK) on tutustunut hallituksen esitykseen kalastuslain muuttamiseksi erityisesti kalojen saalisilmoitusta koskien ja lausuu asiasta kunnioittavasti seuraavaa.

TAUSTAA

Vuoden 2016 alusta voimaan tulleen kalastuslain tarkoituksena on parhaaseen käytettävissä olevaan tietoon perustuen järjestää kalavarojen ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävä käyttö ja hoito siten, että turvataan kalavarojen kestävä ja monipuolinen tuotto, kalakantojen luontainen elinkierto sekä kalavarojen ja muun vesiluonnon monimuotoisuus ja suojelu. Koko kalastuslain toimivuuden kannalta on olennaista varmistaa tarvittava laadukas tieto kalakannoista ja kalastuksesta.

Vapaa-ajankalastuksen saalis- ja pyyntitietoja ei ole riittävästi saatavissa kalastuksen sääntelyn tarpeisiin. Erityisesti harvemmin saaliiksi saaduista lajeista ei ole riittävästi tietoa, koska kalastustiedusteluiden avulla saatavat tiedot harvalukuisista saalislajeista ovat epätarkkoja. Kuitenkin kalastuksen sääntelyn näkökulmasta niiden osalta tietotarve on suurta, koska monet näistä lajeista ovat uhanalaisia tai heikentyneitä. Tavoitteena ei kuitenkaan ole ilmoitusjärjestelmä, jossa laki velvoittaisi ilmoittamaan kaikki vapaa-ajankalastuksessa saadut saaliskalat sanktion uhalla ja kiinnostus kalastusta kohtaan laskisi. Esityksen tavoitteena on ilmoitusvelvollisuuden käyttöönotto vain tarkkaan harkittujen lajien osalta, jos se on tarpeen kyseisen lajin tai kannan kestävän käytön ja hoidon suunnittelemiseksi sekä järjestämiseksi tai luontaisen elinkierron varmistamiseksi tai vieraslajin seurannan järjestämiseksi. Tällaisia lajeja ovat muun muassa lohi, taimen, järvilohi, Vuoksen vesistön nieriä ja ankerias.

Kaupalliset kalastajat ovat lainsäädännön nojalla velvollisia ilmoittamaan saalis- ja pyyntitietonsa, mutta vapaa-ajankalastuksen osalta vastaavaa velvoitetta ei ole Tenojokea ja sen sivuvesistöjä lukuun ottamatta. Tietojen epäsuhta vaikeuttaa kalastuksen sääntelyä ja eri kalastajaryhmien huomioon ottamista kalastuksen järjestämisessä sekä kalastuslain ensimmäisen pykälän tavoitteen toteutumista.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kalastuslakia. Kalastuslakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset, jotka velvoittaisivat saaliin ilmoittamisen vapaa-ajankalastuksessa. Lisäksi esitetään, että Luonnonvarakeskus laatisi kolmen vuoden välein raportin Suomen kalakantojen tilasta ja kalastuksesta, sekä merialueen että sisävesien

osalta Suomessa. Esitykseen sisältyy myös muutoksia kalataloushallinnon tietovarantojen sisältöön ja niiden käyttöön, terminologiaan sekä tietovarantojen rekisterinpitäjien vastuisiin ja tietojen ilmoittamatta jättämisen sanktiointiin. Samalla säädettäisiin toimivallasta valvonnan ja sanktioinnin osalta vapaa-ajankalastusta koskevan Euroopan unionin säätämän lainsäädännön osalta.

Ehdotettujen muutosten keskeisenä tavoitteena on saada saalisraportointia koskevat säännökset ajan tasalle. Tavoitteena on parantaa kalastustietojen saamista päätöksentekijöille vapaa-ajankalastuksesta sekä varmistaa riittävän ja laadukkaan tiedon saaminen kalakantojen käytön ja hoidon järjestämiseksi.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2024.

## SUOMEN VAPAA-AJANKALASTAJIEN KESKUSJÄRJESTÖN KANTA

Tietoon perustuva kalastuksen järjestäminen ja ohjaus ovat uuden kalastuslain kantavia voimia. Laissa on kiinnitetty erityistä huolta ja huomiota vaelluskalakantojen heikkoon nykytilaan, jonka korjaamiseksi laki sisältää useita kalastusta rajoittavia kirjauksia. Toimenpiteiden vaikuttavuuden kannalta on **SVK:n mielestä tärkeää hankkia tarpeellista tietoa vaelluskalakantojen tilan kehittymisestä, joihin myös vapaa-ajankalastajien saalistiedot tulee jatkossa sisällyttää.** SVK huomauttaa, että ennen kuin tulevina vuosina saalisilmoituksien perusteella aletaan harkitsemaan kalavesien hoidollisia lisätoimenpiteitä, tulee huolellisesti nähdä saalisilmoitusten taakse ja arvioida, mistä tulokset todella kertovat. Lakiesityksen perusteluissa onkin jäänyt huomaamatta se näkökulma, että saalisilmoitukset antavat arvokasta lisätietoa saaliiden vaikutusta kalastusmatkailun alueelliseen sijoittumiseen (kalat liikuttavat kalastajia, kalastajat liikuttavat rahaa), jonka tulisi ainakin kalatalousaluenäkökulmasta olla erityisen kiinnostavaa.

Toisaalta toisin kuin hallituksen esityksen perustelussa annetaan ymmärtää, ei kalastuksensäätelyn esteenä aina ole tiedon puute. Esimerkiksi vaelluskalakantojen taannuttajana jokien patoamisen ja perkaamisen ohella tiedetään (esimerkkinä valtakunnalliset kalavarojen hoitosuunnitelmat Kansallinen lohi- ja meritaimenstrategia, Itämeren meritaimenen vesistökohtaiset elvytys- ja hoitosuunnitelmat ja Vuoksen vesistöalueen järvitaimenkantojen toimenpideohjelma) olevan syönnösalueiden kalastuskuolevuus, eritoten verkkokalastus. Tahtoa sen riittävään rajoittamiseen ei kuitenkaan ole Suomesta löytynyt tähän päivään mennessä.

### 19 a § (Luonnonvarakeskuksen tehtävä tiedon tuottajana)

Esityksen mukaan lakiin lisättäisiin uusi pykälä koskien Luonnonvarakeskuksen (Luke) roolia kalakantojen ja kalastuksen tiedon tuottajana. Luke:lle asetettaisiin tehtäväksi laatia kolmen vuoden välein raportti Suomen kalakantojen tilasta ja kalastuksesta, sekä merialueen että sisävesien osalta. Lakiesityksen mukaan: ”*Luke:n olisi laadittava raportti perustuen käytössään oleviin tietovarantoihin, tutkimustietoihin ja sekä kalastuslain 62 a §:n nojalla kerättävään tietoon ja muuhun aineistoon ja asiantuntemukseensa perustuen. Raportin tulisi koskea koko Suomea ja kaikkea kalastusta ja antaa yleiskatsaus kalakannoista ja kalastuksesta eri muodoissaan Suomessa sekä edellä mainituissa tapahtuneista muutoksista ja niiden syiden analysoimisesta. Tämän raportin lisäksi Luonnonvarakeskuksen olisi jatkossakin laadittava Kalakantojen tila -raportti merialueelta kerran vuodessa sekä viehekalastusrasitusselvitys määrätyin väliajoin*”. **SVK pitää uutta esitystä kannatettavana.**

SVK on Omakalajärjestelmän laadintatyön alusta asti tuonut selkeästi esiin, ettei saalisilmoitusvelvollisuuden ja Omakalan tuottamalla tiedolla voida korvata vapaa-ajankalastus-tilastoa. **SVK on tyytyväinen, että lausuntokierroksen jälkeen pykälän perusteluihin on lisätty Luken velvollisuudeksi jatkossakin laatia entisin määräajoin vapaa-ajakalastusta koskevat tilastot**, mikä osaltaan turvaa vapaa-ajankalastajien ja -kalastuksen määristä kertovan valtakunnan tasoisen perustiedon keräämisen jatkossakin.

62 a § (Vapaa-ajankalastuksen saalisilmoitus)

Vaikka pykälän perusteluissa ja lakiesityksen johdantokappaleissa todetaan, että saalisilmoitusvelvollisuus on Marinin hallitusohjelmakirjauksen mukaisesti tarkoitus ja tarpeen ylettää koskemaan vain tiettyjä vaelluskaloja (lohi, taimen, järvilohi, Vuoksen vesistön nieriä ja ankerias) sekä lausuntopalautteen perusteella tarvittaessa myös vieraslajeja (kyttyrälohi), jätetään lopullinen lajilista säädettäväksi erillisellä valtioneuvoston asetuksella. SVK ilmaisee huolensa siitä, että lajilistaa voidaan myöhemmin täydentää koskemaan laajalti Suomesta saaliiksi saatavia kaloja. Tämä ei olisi tarkoituksenmukainen toimenpide kalastuksen hoidon ja järjestämisen kannalta, mutta sen sijaan sillä saattaisi olla merkittäviä negatiivisia vaikutuksia vapaa-ajankalastusharrastuksen mielekkyydelle. SVK on monessa yhteydessä havainnut, että pienetkin kalastusharrastusta hankaloittavat tekijät vaikuttavat negatiivisesti kalastuksen suosioon ja edelleen kalastonhoitomaksukertymän suuruuteen, esimerkkinä kalastuslupien hintojen korotukset. Huoli on aiheellinen tulevaisuutta ajatellen, vaikka tämän lakiesityksen yhteydessä vakuutetaan, ettei laajennusta ole tarkoitus tehdä sekä tunnistetaan sellaisen vaarat. Mikäli lajilistan tarkoituksenmukaisuudesta huolehditaan jatkossakin, näkee SVK hyvänä puolena lakimuutokseen verrattuna ketterämmän keinon täydentää listaa. SVK ehdottikin jo lausuntokierroksella kyttyrälohen lisäämistä ilmoitusvelvollisuuden piiriin, joka on sittemmin laajentunut keskusteluun yleisesti vieraslajien lisäämisestä.

**SVK toteaa, että saalisilmoitusvelvollisuuden käytännön vaikutukset vapaa-ajankalastukseen ja -kalastajiin selkiytyvät vasta, kun esityksen kolmannessa momentissa mainittua valtioneuvoston asetusta saalisilmoitusvelvollisuuden piiriin otettavista lajeista ja muista tarkennuksista aletaan kirjoittamaan.** Ennen lakiesityksen antamista on lajilistan ohella käyty runsaasti keskustelua siitä, millä sijaintitarkkuudella on tarkoituksenmukaista kerätä saalistietoja vapaa-ajankalastajilta. Vasta lausuntokierroksen jälkeen on valmistelijoille alkanut selkiytyä, että saalispaikkojen sijaintitiedot ovat osalle kalastajista erittäin henkilökohtaisena pidettävä, jopa perustuslain mukaiseen omaisuuden suojaan rinnastuva asia. Yhden kohdalla kyse voi olla elämän mittaisesta työstä parhaimpien kalapaikkojen etsimisessä, toiselle kalapaikat voivat yhdistyä omistettavaan kiinteistöön ja/tai vesialueisiin. Kolmannella ovat liitännäisiä aktiiviseen, jopa ammattimaiseen kalastuskilpailuharrastukseen.

Tyypillistä kalastuksen järjestämiselle on se, että yksittäistä kalakantaa koskevaa paikallista kalastuksensäätelyä tehdään lähtökohtaisesti tarkimmillaan järvi- ja jokialueittain sekä merellä kalatalousalueittain. Laki- ja asetustasoinen säätely käsittää laajempia vesialueita, mikä luo pohjan laajan elinkierron omaavien vaelluskalojen kalastuksen järjestämisellä taikka suojelulle. **SVK huomauttaa, että saalisilmoitusvelvollisuuden yksityiskohdista päätettäessä tulee olla realistinen sijaintitietotarpeen kanssa.** Liian tarkat vaatimukset voivat johtaa ilmoitusten jättämättömyyteen tai paikkatietojen tarkoituksellisiin väärinilmoituksiin.

90 § Sisävesiltä saatujen kaupallisen kalastuksen saaliiden ilmoitusvelvollisuus

Pykälässä esitetään, että jatkossa sisävesien kaupallisen kalastajan tulee ilmoittaa saaliinsa Luke:n sijasta ELY-keskukselle. Ilmoitus tulee nykyään tehdä vähintään kerran vuodessa ja lisäksi on pidettävä kalastuksesta päiväkirjaa, jonka tarkennuksista on säädetty maa- ja metsätalousministeriön asetuksella kaupallisista kalastajista (1349/2015). Asetuksen mukaan: ”*kalastuspäiväkirjaan kirjataan saatujen saaliiden kilomäärät kalastuspäivittäin, kalalajeittain ja pyydyksittäin sekä kalastuksen harjoittamisalue niin, että siitä selviää vesialue joen, järven ja suurissa järvissä järvenselän tarkkuudella. Rapusaalis kirjataan kappaleittain. Eri pyydyksistä saatujen saaliiden kalalajikohtaiset kilomäärät voidaan arvioida. Pyydyksistä kirjataan pyydysten määrä, koko ja pyyntiaika. Kaupallinen kalastaja laatii kalastuspäiväkirjaan kirjattujen tietojen perusteella kalenterikuukausikohtaisesti Luonnonvarakeskuksen vahvistamalla lomakkeella saalisilmoituksen edellisen vuoden saaliistaan ja toimittaa sen helmikuun loppuun mennessä Luonnonvarakeskukselle*”.
SVK:lla ei ole viranomaisen muutoksesta huomautettavaa. Sen sijaan **SVK pitää välttämättömänä, että yhdenvertaisuuden nimissä ja yhdenmukaisen saalistiedon varmistamiseksi tulee sekä sisävesien että merialueen kaupallisia kalastajia velvoittaa vähintään yhtä tarkkaan saaliiden ilmoittamiseen, kuin mitä tässä laissa ja sen nojalla annettavassa valtioneuvoston asetuksessa tullaan vapaa-ajankalastajilta edellyttämään.** Lakimuutoksen pääperusteluna on se, että koko kalastuslain toimivuuden kannalta on olennaista varmistaa tarvittava laadukas tieto kalakannoista ja kalastuksesta, joita tarvitaan erityisesti

harvinaisien vaelluskalojen kalastuksen säätelyn seurannan ja tarkastelun tueksi. Tässä yhteydessä on täysin sivuutettu kaupallisten kalastajien saamien saaliiden hyödyntäminen samaan tarkoitukseen. Kaupallisten kalastajien edellytetään ilmoittavan em. lajeja koskien saaliit vain yhteispainona vuorokautta kohden (kootusti kerran vuodessa). Kalastuksen säätelyn näkökulmasta kaupallisen kalastajan saalistieto on nykyisellään käyttökelvotonta, ellei sitä jatkossa edellytetä ilmoittamaan yksilömääriä, pituustietoja sekä taimenten ja lohien osalta rasvaevän olemassaoloa.

93 § Kalavarojen käytön ja hoidon tietovarannon käyttötarkoitus

Pykälässä esitetään muun ohessa tarkennettavaksi 1 momentin 10 kohdan sanajärjestystä tarkoitusperän selkeyttämiseksi. Perusteluteksteissä todetaan, että tutkimuksella tarkoitettaisiin tieteellisen tutkimuksen ohella myös velvoitetarkkailuihin liittyviä selvityksiä. **SVK esittää tutkimus-sanan määritelmän laajentamista siten, että se pitää sisällään myös kalastuslain toimeenpanon kannalta tarpeelliset yleishyödyllisten yhdistysten tekemät kyselyt ja selvitykset.** Esimerkkinä toimii SVK:n kalastonhoitomaksuvaroin teettämä Yhtenäisluvat kuntoon -kyselytutkimus, jonka tarkoituksena oli tuottaa kalatalousalueille apua käyttö- ja hoitosuunnitelmien sisältövaatimuksiin kuuluvaan yhtenäislupajärjestelmän kehittämiseen. Kyselyn lähettämisessä haluttiin ja lopulta myös käytettiin kalastonhoitomaksurekisterin sisältämiä yhteystietoja, mutta niiden käyttöoikeuden saamista edelsi tarpeettoman vaivalloinen byrokraattinen työ.

95 a § (Kalavarojen käytön ja hoidon tietovarannon tietojen luovuttaminen)

Edellisen pykälän esitykseen viitaten **SVK esittää ensimmäistä momenttia täydennettäväksi niin, että myös yleishyödyllisille yhdistyksille voidaan luovuttaa tietovarannon tietoja kalastuslain mukaista kalavarojen käyttöä ja hoitoa edistäviin kyselyihin ja selvityksiin**, joita edellisen pykälän mukaisesti sisältyisivät tutkimustermiin.

**SVK korostaa, että saalistietojen saamisen kannalta tärkeintä on varmistua ja vakuuttaa vapaa-ajankalastajat siitä, etteivät korvaamattoman tärkeäksi koettavat saaliiden paikkatiedot voi päätyä vääriin käsiin. SVK on tyytyväinen, että pykälään on lisätty muun muassa välttämättömyysvaatimus vahvistamaan vapaa-ajankalastajien saalistietojen salassapitoa ja väärinkäytöstä estämistä.** Lisäksi SVK toteaa, että lakiesityksen tarkoituksena olevan tietovarannon kasvattaminen kalastuksen säätelyn ja seurannan lisäämiseen ei edellytä henkilötietojen luovuttamista. Perusteluteksteissä mainittuun tietojen saamismahdollisuuteen valvontaa varten liittyy riskinsä, koska se pitänee sisällään ilmoitusvelvollisuuden noudattamattomuuden valvonnan ja avaisi näin mahdollisuuden tietoisesti tarkastella yksittäisen kalastajan saalistietoja.

99 § (Valvontaviranomaiset ja kalastuksenvalvojat)

Esityksen mukaan pykälän viimeistä momenttia muutettaisiin siten, että siinä todettaisiin, että kalastuslain nojalla hyväksytyllä ja valtuutetulla kalastuksenvalvojalla ei olisi toimivaltaa valvoa kaupallista kalastusta koskevan Euroopan unionin lainsäädännön noudattamista. Tämä jättäisi kalastuksenvalvojille kuitenkin mahdollisuuden valvoa Euroopan unionin lainsäädännöstä tulevien vapaa-ajankalastusta koskevien säännösten noudattamista. Tämä koskisi esimerkiksi Metsähallituksen valvojia, jotka ovat saaneet ELY-keskuksen hyväksynnän kalastuksenvalvojiksi.

**SVK huomauttaa, että lohen vapaa-ajankalastukseen tällä hetkellä määrätty, niin sanottu enintään neljän merimailin raja perusviivoista, on avomerellä käytettävissä olevien kartta-aineistojen perusteella erittäin vaikea hahmottaa.** Rajan perusteella määritetään sallittujen saaliiksi otettavien lohien määrää ja alkuperää (istutettu / luonnonkala). Vaikka raja on piirretty kalastusrajoitus.fi-sivustolle, päättyy puhelinten palvelukenttä usein jo lähellä rannikkoa, paljon ennen neljän merimailin rajaa. Lisäksi rajaa ei ole piirretty navigointilaitteissa käytettäviin kartta-aineistoihin. Vapaa-ajankalastajat, jotka harrastuksenaan käyvät uistelemassa lohta, liikkuvat hyvin vaihtelevalla kalustolla. Osalla on käytössä nykyaikaista huipputekniikkaa, mutta osalla on käytössä ainoastaan merikortti, kompassi ja puhelin. Usein vapaa-ajankalastajien onkin

käytännössä lähes mahdotonta määrittää rajat tarkasti, eikä tämä myöskään kalastuksenvalvojalle ole välttämättä sen helpompaa.

SVK ilmaisee huolensa myös siitä, ettei EU-lähtöinen kalastuslainsäädäntö ole aina niin auki kirjattua, että niiden tarkoitusperä ja velvoittavuus olisi valvojille ja vapaa-ajankalastajille selvää. Esimerkiksi kuluvan vuoden neuvoston asetuksen (2021/1888) 9 artiklaan sisältyy kirjaus, jonka mukaan lohen virkistyskalastuksessa on kaikkien kalalajien kaikki saaliiksi otetut yksilöt purettava aluksesta kokonaisina. Toinen haaste tulee kalastuksenvalvojien (ja kalastajien) tietoisena pitämisestä voimassa olevista säädöksistä, jotka voivat EU:n toimesta muuttua vuosittain.

118 § (Kalastusrikkomus)

SVK on koko Omakalajärjestelmän kehitystyön ajan pitänyt keskiössä löytää keinot, jotka kannustavat sen käyttöön. Saalisilmoitusvelvoitteen noudattamattomuuden sanktiointi on täysin päinvastainen toimenpide, jossa ”porkkanan” sijaan tarjotaan ”keppiä”. Esitystä on lausuntopalautteen jälkeen muutettu siten, että sanktioitua olisi saalisilmoituksen laiminlyönti tahallisesti, ei huolimattomuudesta. Tämä on sinänsä hyvä muutos, sillä aiemmassa lausunnossaan SVK mm. totesi lähtökohtaisesti harvoin saaliiksi saatavia vaelluskaloja tunnistaminen olevan erityisesti satunnaisesti kalastaville vaikeaa. **Pienoisesta parannuksesta huolimatta SVK ei pidä tarkoituksenmukaisena sanktioida saalisilmoitusvelvollisuutta. SVK katsoo, että se lisäisi haastetta viestiä lain muutoksesta kalastajia ja kalastukseen kannustavaan sävyyn. Lisäksi ilmoitusvelvollisuuden noudattamisen valvominen olisi kokonaisuutena mahdoton tehtävä.** Jos sanktiointi jätetään lopulliseen lakikirjaukseen, ei siitä saa missään vaiheessa tulla ohjauskeinoa ilmoitusten saamiseksi, vaan Luke:n ja valtioneuvoston tulee huolehtia Omakalajärjestelmän vuorovaikutteisuudesta ja sen sujuvasta käytettävyydestä sekä valtioneuvoston huolehtia uutta lainsäädäntöä tunnetuksi tekevän neuvontajärjestöjen neuvontatyön riittävästä rahoittamisesta.

Kalastuslain 74 §:n mukaan istutukset ovat sallittuja vain, jos ne sisältyvät kalatalousalueen käyttö- ja hoitosuunnitelmaan, eivätkä ne lisäksi 73 §:ssä kuvatun mukaisesti ole kiellettyjä. Näiden valvomisen tehostamiseksi **SVK kannattaa ehdotettua istutusten ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnin sanktioimista.**

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi myös Euroopan unionin yhteistä kalastuspolitiikkaa koskevan unionin lainsäädännön vapaa-ajankalastusta koskevien säännösten vastaisen kalastamisen sanktiointi. **SVK toistaa 99 §:n kohdalla esiin nostamansa ongelmat ja katsoo, ettei esimerkiksi enintään neljän merimailiin rajaan perustuvien EU:n kalastussäädöksien rikkomisen sanktiointi ole kohtuullista ennen kunnollisten ja myös ulkomerellä toimivien kartta-aineistojen luomista kalastajien ja valvojien käyttöön.**

Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö ry

Olli Saari
toiminnanjohtaja